

AITA DONOSTIA, *Obras completas*. I eta II Artículos, III Diarios y Reseñas. Editorial La Gran Enciclopedia Vasca. Bilbao, 1983. IV eta V Conferencias. Sociedad de Estudios Vascos, Gipuzkoako Diputazioaren babespean. Donostia, 1985.

Argitaratu diren bost tomo horietan euskaraz lan guti batzuk baizik ez badira ere, bertako edukinik gehiena euskarari eta euskal kulturari loturik dago, bereziki euskal literaturari, horregatik eta noizbait aldizkari honetan ere kolaboratu zuen pertsonaia jakintsuaren mendeurrena oroitzeagatik dakargu.

Obra garrantzitsu honen hitzaurre eta oharrak Aita Jorge Riezurenak dira, baina lan horietan zerbait gehiago zor zaio Aita Riezuri. Izan ere, Migel Querol musikari jaunak hain ongi esan zigun bezala, Aita Donostiak sorte handia izan zuela A. Riezu bezalako gizonaren eskuetan lanak uzteaz, egilearen ondasunak argibidean jartzeaz batean bere izen ona gordetzen lagunduko digulako.

Batzuk nahiko hurbildik dakigu lehenago, 1960. urtetik hasita, zenbat neke hartu duen Aita Jorge Riezu eskergeak, *Obras musicales* argitaratu eta gainerakoak argitaratze bidean jartzeaz.

Orain, honako hauen lehen tomoan, folklore oharretatik hasi eta musikari klasikoei buruzko artikuluak arte, ehundakak idazlanak biltzen ditu. Arin irakurtzekoak, zeren erudizioz beterik egonarren irakurgai atsegingarriak bai dira A. Donostiaren lumatikakoak. Gaiz eta geografiazko aurkibideak falta zaizkio, behar bada azken tomoan erastekoak, era horretan lanak probetxugarriagoak bihurtuko direnez nornahik ikerke-

tak jarraitzeko. Kulturgintza bultzatzeko beharrezkoa deritzagu eta hala bedi.

Lanik gehienak gazteleraz idatzirik daude, baina badira batzuk frantsesez eta euskaraz idatziak. Bilketazko kantarik gehienak, zer esanik ere ez, euskarazkoak dira. Aurrerantzean, euskal literaturaren ikerlanetan, edo naiz bildumetan, kontutan hartzekoak.

Etnografia gaiak oro: musika, dantza, kanta, euskarazkoez gainare, gaztelerazkoak eta sefardierazkoak ere bai, guti batzu bederen. Haurrentzakoak, Erreginetan, Mayak, Toberak eta abar. Baina, bestalde, musikaririk ospetzuenen bizitza eta lanez.

Lehen tomo honen hitzaurre jakingarria irakurri beharra dugu lanaren muinez eta edukinez jabetzeko.

Bigarren tomoan, «Artículos» anuntziatuarren, artikuluak baino zerbait gehiago biltzen dira. Hor daudenez, besteak beste, bere ikerlanaren fruituz burututako liburu ezagun batzuk ere: *Música y músicos en el País Vasco* (1951. urtean argitaratu zena fakziminez erreproduzituz), era berean *Instrumentos de música popular Española* (1947), *Instrumentos musicales populares vascos* (1952), Madame de la Villehelio-ren *Souvenir des Pyrénées*, Iztuetaren *Guipuzkoako Dantzak* gaztelerrara itzuliak eta abar. Nork esango luke artikuluak direnik?

Hirugarren tomoan egunkarikoak eta erreseñak, han-hemenka barreiatuak eman zituen idazkiak, egunean egungoari loturik, kronologikoki, egileak hain bere zituen gaien inguruan beti. Eguneroko deitzen direnak 292 orrialde osatzen dituzte, *Euzkadi* eta *El Día*-n argitaratuak gehientsuenak, guti batzuk *Easo*, *El Universo* eta bestetan. Bigarren partea, beste 120 orrialdekoa, folklore eta musika gaiez. Hauetan behar zuen H. Angles eta J. Pena-ren *Diccionario de la Música*-renak ere, 291. orrialdean aipatuak, baina ez da agertzen.

Tomoaren funtsak, Aita Riezu hitzaurrean ongi dionez: «El P. Donostia tuvo el acierto, desde su juventud, de preocuparse de la cultura vasca, sin echar en olvido la ajena, que,

sobre acrecentar el saber, dispone a la confrontación de ambas y a descubrir posibles influencias mutuas. Tal actitud o hábito intelectual, que preside y dirige todas sus actividades, resalta particularmente en *Diarios y Reseñas*».

Hor biltzen dira 1913tik hasita idatzi zituen erreseñak. Hor daude, besteak beste, Carlos Bordes, Chopin, Smetana, Glinka, Mozart, Ghéon, Hemsí eta abarren bizitza eta lanen berriak, baina baita ere Galizia, Leon eta Salamanca-ko kantategieri egin zizkien erreseñak.

Lanok hor gelditu ziren argitaratzaileak porrot eginda. Eta, Eusko Jakintzaren eraginari eta Gipuzkoako Diputazioaren babesari esker, jarraipena eman diote, beste bi tomo argitaratuz eta ondorengo enpromesaz. Bene benetan zoriontzeko ekintza, zeren Aita Donostiaren lanak oinarri-oinarrizkoak bai dira euskal kulturaren.

Laugarren tomoak hitzaldiak biltzen ditu. Hauek ere, gehienak, lehen han-hemenka azalduak eta guti batzu inoiz argitaragabeak. Frantsesez eta euskaraz emandakoak jatorrizko eran eta gaztelerazko itzulpenez ematen dira.

Neri, pertsonalki, grazia handia egin dit A. Riezuk IV. tomo honen hitzaurrean (ikus 10. orrialdea) Pedro Sarasketak 1917. urteko martxoaren 17an *La Voz de Guipúzcoa*-n publikatu zuena hor sartzeak. Pedro Sarasketa zena, liberal ezkertiarra zen, oraingo Antxon Sarasketa Colpisa-ko kazetariaren aitona. Artikulu haretan erakusten zigun, eibartarren liberaltasuna ez ezik, Aita Donostirena. Pedro Sarasketa harek, inoiz Pedro Gorri izenez ematen zituen bere lanak, Eibarko historiak monografia bat publikatu zuen 1909. urtean, *Euskal Herria* aldizkarian zenbait lan argitaratu eta *El país de los gabachos* eleberrria Frantziako liberaltasunaren alde. Bestalde, Gascue-ren laguna zen, honen euskal-musikaganako begiramena zalantzan jartzen zen garaian, eta horrek eman zion haria eibartar kazetariari: «Escuché atentamente la lectura de su conferencia y, durante ella, entre infinidad de citas de autores que de la música vasca han hablado o escrito, tuve la satisfacción de oír que el capuchino donostiarra citaba al amigo Gascue, y le con-

sideraba amigo. Bello ejemplo de tolerancia, que me cautivó. Y a esta tolerancia y a la democracia eibarresa se encomendó el P. Donostia al principio de su peroración; y en verdad que hizo bien en confiar en nosotros, porque desde el beato más retrógrado, hasta los socialistas más caracterizados que en el teatro estaban, escucharon con gran interés el trabajo del P. Donostia y aplaudieron imparcialmente...» eta era horretan jarraitzen du musikako banda gorri eta iraultzaile zena Aita Donostiaren batutapean jarri arte. Gu jaio aurreko Eibarrek nolabait markaturik utzi ginduzen eta gure belarrietaraino iritsi zitzaigun anekdota hura, *Zirikadak* (1960) liburuaren 104. orrialdean datorrena, dugu harreraren lekuko.

Ikerketaz biltzen duen gauza bitxiatariko bat XV. mendeko «Une mousse de Biscaye» da, IV. tomo horren 275 eta 304. orrialdeetan zehaztasun gehiagoz esaldiaren gipuzkoartasuna agertu behar zuena. Hau da, errepika aztertzean, ongi zion Aita Donostiak gipuzkoar eritzia agertzean, *Soaz, soaz ordonarequin, ordu onian* oraindik erabiltzen delako; baina, nik, gehiago esango nuke, bukaerako *-quin* (-kin) horrek ematen diola gipuzkoartasuna, zeren *ordu onian* Bizkaian ere erabiltzen da, baina ez ordea deklinabide horrekin, *-gaz* atzizkiarekin baizik.

Tomo honek, bere azken orrietan musikako exenploak pentagramaz emanik biltzen ditu.

Bosgarren tomoa ildo beretik doa. Batzutan inondiren atonkuntza bitxiak agertzen ditu bere hitzaldietan, adibidez, landare eta abere euskal kantak hain egoki adieraziz.

30 hitzaldi guttiz. Gainera, 30. hau euskarazkoa eta *Egan* bertan 1956.-ean argitaratua. Bere hasierako oharrean dionez, «Euskal-erriko otoitzak» ez omen dute gaztelerazko itzulpenaren beharrik, 20. hitzaldiaren bertsio bera delako. Baina, berdina ote? Ezetz esango nuke, gehiengoan behintzat. Euskarazko hori, medikuntza gaietatik haruntza, eguzki eta ilargi eta abar gurtzeaz ari denean euskaldunon aintzinako sineskeraz ari da eta hogeigarrenak ez du holakorik ikutzen.

Lan txalogarria egileak utzi ziguna, baina baita ere Aita

Riezuk gai eratzek eta inprimatzek bere lepora hartu duena eta zer esanik ere ez argitaratzeko laguntza prestatu eta babestu dutenena. Gure kulturarentzat oinarritzko diren lanak argitaratzeko arreta beti bait da txalogarria.

J. San Martín

J. A. ARANA MARTIJA.—*Euskal musika*. Erein, Donostia, 1985.

Unesco-k, 1985. urtea, Bach, Haendel eta Scarlatti-ren mendeurrenetan oinarriturik, nazioarteko Musika urtea hautatu zuen eta Euskal Herriak arte horretan izan duen tradizioa eta emaitza izan dira egileak adierazi nahi zuena. Izan ere, hola-ko lan baterako gizonik egokiena zen J. A. Arana Martija, lehen-dik *Música vasca* (1976) liburuaren egile zenez eta hor bildu zuen gaiari dagokion *corpus* orokorra, nik dakidanik, ezagutzen den bakarra.

Aurkezpenean dion bezala: «Liburu honen eskema oso bakuna da. Gure euskal musikaren ezaupide laburra duzu, hiru funtsezko aldiak, gidoi historiko baten bidez, ematen dituen: gure herrian eta kultura berezian musika finkatzen duten ERROAK betetzen dute lehen aldia, euskal musikari nortasun berezia ematen diotelarik; gure nazionaltasunaren ENBOR sendoak betetzen du bigarren aldia, herrikoitasuna elikatu eta sendatzeko erroetatik esnea hartzen duen enborra hain zuzen; eta azkenean, unibertsaltasunari begira dauden ADARRAK, elkartuak eta urrunduak, artearen adierazpenetarako bide berriak bilatzen ari diren adar zabalak». Hara hor, hitz gutxitan liburuaren ildoak. Jakina, hor esanak ez du ukatzen, zuhaitzak bezala, lehen eta orain adarretatik ere elikatzen ez denik euskal musika.